

Сеник Тарас Богданович

аспірант кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ВІДКЛАДЕННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

***Анотація.** При вирішенні питання про можливість розгляду справи у випадку пандемії, слід врахувати особливості застосування розгляду справи в режимі відеоконференції, проте не усі суди забезпечені організаційно-технічними засобами, у зв'язку із цим суди відкладають судовий розгляд. Під час карантину робота судів не припиняється, однак вводиться «особливий режим роботи» судів для дистанційного режиму роботи, процесуальні документи учасниками повинні надсилатися через «Електронний суд», про те чи усі суди готові здійснювати правосуддя та досліджувати електронні носії інформації надіслані від учасників судового розгляду.*

***Ключові слова:** відкладення судового розгляду, пандемія, електронний суд, відеоконференція, судове засідання.*

Незважаючи на оголошення ВООЗ пандемії внаслідок поширення коронавірусу COVID-19 у світі та запровадження карантину в Україні, державні органи повинні продовжувати свою роботу задля виконання зовнішніх і внутрішніх функцій держави, зокрема здійснення правосуддя.

Вища рада правосуддя визначила, що встановлення конкретних організаційно-технічних заходів, які пов'язані із функціонуванням судів у період карантину покладається на голів судів. Голови судів встановили «особливий режим роботи» судів, а судді своїми ухвалами відкладають судовий розгляд у зв'язку із відсутністю технічної можливості проводити судовий розгляд дистанційно. Правосуддя має бути ефективним та доступним, однак на

практиці ці вимоги фактично недотримані. Звідси виникають запитання: чи наділені суди такими повноваженнями і що робити коли з огляду на запровадження карантину суд відкладає судовий розгляд?

КПК України передбачено функціонування системи відеоконференції в судах. Державна судова адміністрація та її територіальні органи повинні були забезпечити суди технічною апаратурою та програмним забезпеченням для реалізації учасниками кримінального провадження своїх процесуальних прав. Такі положення законодавства України покликані полегшити доступ до правосуддя, запобігти надмірному затягуванню судового процесу та зменшити процесуальні витрати.

Так, сторони та/або інші учасники судового провадження, які не можуть з'явитися у судові засідання, у зв'язку з перебуванням в іншому населеному пункті, можуть подати клопотання про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Однак кримінальне процесуальне законодавство України не повною мірою регулює питання розгляду можливості проведення судового засідання з використанням технічних засобів. До того ж не вистачає узагальненої судової практики. Щоразу суддя змушений на власний розсуд вирішувати чи можна вважати підстави для проведення дистанційного судового провадження, зазначені сторонами, такими, що підлягають задоволенню.

Непоодинокими є випадки, коли суди залишаються залежними від технічного стану апаратури або програмного забезпечення, наявності стабільного інтернету тощо. Часто захисники отримують ухвалу суду з відмовою у проведенні відеоконференції через те, що Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система не функціонує або зайнятий зал судових засідань (наприклад, справа № 438/66/19 [1], справа № 469/951/19 [2], справа № 234/17168/19 [3]). Такі випадки є порушенням процесуальних прав учасників судового провадження.

Нині у багатьох судах є лише декілька залів судового засідання, обладнаних технічними засобами для проведення судового розгляду в режимі

відеоконференції. При цьому графік використання таких залів є дуже щільним. Водночас клопотання про проведення судового розгляду в режимі відеоконференції надходять кожного дня, а суди відкладають судові засідання, що спричиняє порушення засади розумного строку кримінального провадження. В ухвалі судів зазначено, що нормами КПК України не передбачено можливості зміни дати та часу вже призначеного судового засідання, тож у випадку несправності технічних засобів відеоконференції судовий розгляд відкладають.

У таких умовах судова система України не в стані забезпечити можливість проводити судові засідання з використанням відеоконференції. Цей факт дає можливість оцінити ефективність судових реформ, які проводилися у нашій державі з проголошенням її незалежності. Судова реформа має відповідати як сучасним запитам, так і світовим стандартам у сфері правосуддя.

У листі Ради судів України від 16 березня 2020 р. № 9рс-186/20 наголошено на необхідності роз'яснення громадянам можливості відкладення судового розгляду у зв'язку із карантинними заходами та можливості розгляду справ в режимі відеоконференції, зменшенні кількості судових засідань, що відбуваються упродовж робочого дня. Крім того, Рада суддів України рекомендує громадянам та іншим особам надавати всі необхідні документи (заяви, скарги, пояснення, клопотання тощо) в електронному вигляді на електронну адресу суду, через особистий кабінет в системі «Електронний суд», поштою, факсом або дистанційними засобами зв'язку [4].

Така рекомендація є слушною, однак реалії є іншими.

Наприклад, в ухвалі суду зазначено, що станом на дату надходження скарги ОСОБА_1 до Личаківського районного суду м. Львова Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему не затверджено, відтак відсутні підстави для звернення до суду в системі «Електронний суд», що унеможлиблює прийняття скарги судом саме в електронній формі. Враховуючи викладене, до початку функціонування в Україні Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи всі документи мають подаватися в паперовому

вигляді, а письмові заяви повинні мати власноручний підпис заявника. Таким чином скарга не є належним чином підписаною [5].

Згідно з наведеним судовим рішенням «Електронний суд» не працює, або якщо учасник судового процесу не має електронного підпису, він автоматично втрачає доступ до правосуддя. А що тоді робити, якщо, для прикладу, особа знаходиться під вартою? Згідно із КПК України, коли спливає строк тримання під вартою і немає правових підстав для його продовження, слідчий суддя, суд зобов'язані її звільнити.

Так, ухвалою судді Верховного Суду від 27 лютого 2020 р. було прийнято рішення етапувати ОСОБА_1 з ДУ «Могилів-Подільська виправна колонія (№ 114)», де останній відбував покарання, до ДУ «Київський слідчий ізолятор» з подальшою доставкою засудженого у судове засідання касаційної інстанції на 15 годину 24 березня 2020 р. Утім, у зв'язку із карантинном, який запроваджений у державі, з метою запобігання поширення вірусу COVID-19 кримінальне провадження щодо ОСОБА_1 було знято з касаційного розгляду, визначеного на 24 березня 2020 р. та призначено касаційний розгляд на 19 травня 2020 р. з безпосередньою участю засудженого [6].

Ще одним прикладом, є ухвала судді Бродівського районного суду Львівської області від 18 березня 2020 р. №439/1176/18, якою було відкладено судовий розгляд, з огляду на запровадження карантину на території України [7].

Постає запитання: чи ситуація, пов'язана з карантинном, належить до тих обставин, які є підставою для відкладення судового розгляду? Такої підстави для відкладення судового розгляду у КПК України не передбачено. Тож у судів відсутні повноваження не розглядати справи, оскільки кожен має право на доступ до правосуддя, і це право не може бути обмежене.

Для повноцінної роботи судів як в умовах запровадженого в Україні карантину, так і необхідно:

- по-перше, завершити обладнання усі залів судових засідань судів та відповідних приміщень установ виконання покарань технічними пристроями і програмним забезпеченням для здійснення дистанційного судового розгляду;

- по-друге, зобов'язати апарати судів приймати електронні документи та визначити службових осіб, відповідальних за електронний документообіг між канцелярією суду та учасниками судового розгляду;

- по-третє, забезпечити однаковий режим роботи судів в усій державі. У випадку порушення цього підходу, деякі суди матимуть особливе привілейований статус у порівнянні з іншими судами;

- по-четверте, при вирішенні питання про відкладення судового розгляду судді зобов'язані керуватися винятково нормами КПК України, діяти на користь учасників судового розгляду, не допускаючи порушень засади розумних строків.

Вищевикладене, дає підстави стверджувати, що наша система правосуддя не готова реалізувати процесуальні права учасників кримінального провадження повною мірою, адже на практиці судові засідання відкладаються або взагалі не проводяться.

Список джерел:

1. Ухвала Бориславського міського суду Львівської області, справа № 438/66/19 URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82728181>
2. Ухвала Березанського районного суду Миколаївської області від 03 лютого 2020 року (справа № 469/951/19) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87314945>
3. Ухвала Краматорського міського суду Донецької області від 05 жовтня 2019 року (справа № 234/17168/19) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84928006>
4. Лист Ради судів України 16 березня 2020 року № 9рс- 186/20 URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/news/no9rs-18620-vid-16032020-verhovn-92b86c6546.pdf>
5. Ухвала Личаківського районного суду м. Львова від 28 жовтня 2019 року (справа №463/2592/19) URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85235903>
6. Ухвала Касаційного кримінального суду Верховного суду від 18 березня 2020 року (справа № 125/2485/15-к) URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88294912>
7. Ухвала Бродівського районного суду Львівської області від 18 березня 2020 року (справа №439/1176/18) URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88312343>